

תשפ"ג - סמסטר א'

קורס לתואר ראשון
מספר קורס : הוא 1110372601
2022/23

סוגיות ביחס לחולי פיזי בילדים

Issues concerning physical illness in children

מנחת הקורס : פרופ' ליאת חממה

מועד הקורס : סמסטר א'

שעות : 10:15 – 11:45

חדר אישי : 203

מייל : hamama@tauex.tau.ac.il

תיאור הקורס : הקורס יקנה ידע תיאורטי בסוגיות שונות המתייחסות לחולי פיזי בילדים, כמו : עקרון טובת הילד בנושא בריאות פיזית, חוק זכויות הילד החולה, השתתפות ילדים בקבלת החלטות על טיפול רפואי, מעמד ההורים בטיפול רפואי בילדים, השלכות התפתחותיות/גשיות/חברתיות והתנהגותיות של חולי פיזי, התמודדות של אחאים לילדים עם חולי פיזי, גישות תרבותית במצב של חולי בילדים, תפקיד העו"ס במערכת הרפואית.

דרכי עבודה: הרצאות, סרטים, דיונים, ניתוח אירועים וסוגיות מהשדה.

מטלות הקורס :

- א. קריאת חומר ביבליוגרפי (כוכבית- קריאת חובה).
- ב. נוכחות והשתתפות פעילה
- ג. עבודה מסכמת (100%-) מועד הגשת העבודה עד 8/2/2023.

נוכחות בשיעורים :

- ✓ הוראת הקורס תעשה באופן פרונטלי.
- ✓ נוכחות בשיעורים הנוכחות בשיעורים הינה חובה. היעדרות מעל 3 פעמים תגרור הורדה של 25 נקודות מהציון הסופי בקורס. היעדרות מעל 5 פעמים תגרור הפסקה לאלתר של השתתפות/ה של הסטודנט. ית בקורס.
- חל איסור מוחלט על רישום לקורסים החופפים בשעות הלימוד שלהם באופן מלא או חלקי. האחריות לרישום לקורסים מוטלת על התלמיד בלבד.

הגשת עבודות באיחור:

מועד הגשת עבודות יפורסם באתר ביה"ס. בקורס שבו מטלת הסיום היא **עבודת סיכום** – נקבע **מועד אחד** בו על התלמיד להגיש עבודה. כל חריגה מן המועד תיתכן רק באישור הועדה לענייני תלמידים. הגשת עבודה באיחור וללא אישור הועדה תגרור הורדת 10 נקודות מציון העבודה, על כל שבוע איחור נוסף יורדו 5 נקודות מציון העבודה.

כתיבה מדעית:

גרפינקל, א. (2018). *איך כותבים: מדריך לכתיבה אקדמית עיונית*. הוצאת ידיעות אחרונות – ספרי חמד.

American Psychological Association. (2020). *Publication Manual of the American Psychological Association: The Official Guide to APA Style*. Seventh ed. American Psychological Association

תכני השיעורים:

שיעורים 1-2: מבוא - מודלים להתבוננות על חולי

*אנטונובסקי, א. (1998). המודל הסלוטוגני כתיאוריה מכוונת בקידום הבריאות. *מגמות, לט*, 170-181. ***(קריאת חובה)**

רביב, ע. וכצנלסון, ע. (1992). *משבר ושינוי בחיי הילד ומשפחתו* (פרק 4 חולי במשפחה, עמודים 107-178). הוצאת עמיחי.

*Cameron, L.D., Fleszar-Pavlovic, S., & Khachikian, T. (2020). Changing behavior using the common-sense model of self-regulation. In Martin, S. H., Linda, D. C., Kyra, H., Nelli, H., & Taru, L. (2020) (Eds). *The Handbook of Behavior Change* (pp. 60-77). Cambridge University Press.

Edwards, M., & Titman, P. (2010). *Promoting psychological well-being in children with acute and chronic illness*. Jessica Kingsley Publishers.

Gehlert, S. & Browne, T.A. Eds. (2006). *Handbook of health social work*. John Wiley & Sons, Inc

Glanz, K. Rimer, B.K. & Lewis, F.M., (Eds.) (2003). *Health behavior and health education: Theory, research, and practice* (3rd ed.), (Ch. 10: Stress, coping, and health behavior). Jossey-Bass.

*Lazarus, R.S. & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal and coping*. Springer. (קריאת חובה)*

Rolland, John S. (1994) *Families, illness, and disability: An integrative model*. (Chapter 2- The psychosocial typology and illness, 19-42). Basic Books.

שיעור 3: רגישות תרבותית במצב של חולי

נובל, א. (2007). תיווך לשוני ותרבותי של שירותים חברתיים: כשירות תרבותית בשירות הבריאות. *הד האולפן החדש*, 91, 18 - 28.
שטרקשל, ר. (2013). חסמים תרבותיים בשירותי בריאות ורפואה ומאמצים לסילוקם. *הרפואה*, 152(1), 28 - 29.

Spector, R.E. (2004). *Cultural diversity in health and illness* (6th ed.). Prentice Hall.

שיעור 4: עקרון טובת הילד ובריאות פיזית + חוק זכויות הילד החולה

*דולב, ט. ובן-רבי, ד. (2002). האמנה בדבר זכויות הילד: עקרונות כלליים ויישומם בישראל. *ביטחון סוציאלי*, 63, 131 - 153. * (קריאת חובה)
חוק זכויות החולה, התשנ"ו (1996). *ספר החוקים*, 1591, 12.5.96.
ליכט-פטרון, ר. (2010). קבלת החלטה בעניינה של ילדה – לקראת השלמה בין טובת הילדה לבין זכויות הילדה. בתוך ת. מורג, (עורכת). *זכויות הילד והמשפט הישראלי* (429-461). הוצאת רמות- אוניברסיטת תל אביב.

מורג, ת. (עורכת). (2010). *זכויות הילד והמשפט הישראלי*. (שער חמישי, ע"מ 389-604). הוצאת רמות- אוניברסיטת תל אביב.

מלול, ל. (2013). הסכמת קטין לטיפול רפואי – היבטים משפטיים, רפואיים וחברתיים. *רפואה ומשפט*, 47, 10-26.

ניב-יגודה, ע. (2009). ניתוח סוציו-משפטי של הזכות להשתתפות: עמדות של קטינים עם

מחלות מסכנות חיים. עבודת גמר לתואר מוסמך במשפטים. אוניברסיטת תל-אביב.

צבר-אלין, ל., עזמו, ר. (2005). סעיף הסכמה מדעת בחוק זכויות החולה: הלכה מול מעשה.

חברה ורווחה, כה (1), 117-137. * (קריאת חובה)

קדמן, י. (2002). זכויות הילד בישראל: הלכה למעשה. *ביטחון סוציאלי*, 62, 154-186.

שיעורים 5-6: מעורבות ילדים בתהליך קבלת החלטות בטיפול רפואי

*ניב-יגודה ע. (2012). שיתוף קטינים בהליכים רפואיים - מפרשת גרטי ועד לפרשת פלונית.

רפואה ומשפט, 45, 22-33. * (קריאת חובה)

ניב-יגודה, ע. (2009). ניתוח סוציו-משפטי של הזכות להשתתפות: עמדות של קטינים עם

מחלות מסכנות חיים. עבודת גמר לתואר מוסמך במשפטים. אוניברסיטת תל-אביב.

*ניב-יגודה, ע. וכצנלסון, ע. (2001). היבטים משפטיים ופסיכולוגיים של קבלת החלטות בנוגע

לטיפול רפואי במצבי מחלוקת בין ההורים. *המשפט, ט"ו* (2), 506-551. * (קריאת חובה)

Hart, R.A. (1992). *Children's participation from tokenism to citizenship*. UNICEF-International Child Development Center.

*Krockow, E. M., Riviere, E., & Frosch, C. A. (2019). Improving shared health decision making for children and adolescents with chronic illness: A narrative literature review. *Patient Education and Counseling*, 102(4), 623-630.

<https://doi.org/10.1016/j.pec.2018.11.017> * (קריאת חובה)

Miller, V., & Harris, D. (2012). Measuring children's decision-making involvement regarding chronic illness management. *Journal of Pediatric Psychology*, 37(3), 292-306. <https://doi.org/10.1093/jpepsy/jsr097>

Morrison, W., Feudtner, C. (2009). The contested territory of medical decision-making for children. In Ravitsky, V., Fiester, A., & Caplan, A. L. (Eds). *The Penn Center guide to bioethics*, (pp. 449-459). Springer Publishing.

*Quinn, G. P., Murphy, D., Knapp, C., Stearsman, D. K., Bradley-Klug, K. L., Sawczyn, K., & Clayman, M. L. (2011). Who decides? Decision making and fertility preservation in teens with cancer: A review of the literature. *Journal of Adolescent Health, 49*(4), 337-346. (קריאת חובה)*
<https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2011.01.005>

Runeson, I., Enskär, K., Elander, G., & Hermerén, G. (2001). Professionals' perceptions of children's participation in decision making in healthcare. *Journal of Clinical Nursing, 10*(1), 70-78.
<https://doi.org/10.1046/j.1365-2702.2001.00433.x>

Shier, H. (2001). Pathways to participation: openings, opportunities and obligations. *Children & Society, 15*(2), 107-117. <https://doi.org/10.1002/chi.617>

שיעור 7: מעמד הורים וטיפול הרפואי בילדיהם

סרן כהן, מ. (2010). מחלות כרוניות אצל ילדים: גורמי לחץ ואסטרטגיות התמודדות משפחתיות. בתוך: ברג-קרוס ל. מושגי יסוד בטיפול משפחתי. עמ' 267-282. הוצאת אח.

Coyne, I. (2008). Children's participation in consultations and decision-making at health service level: a review of the literature. *International Journal of Nursing Studies, 45*(11), 1682-1689. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2008.05.002>

Hudson, N., Spriggs, M., & Gillam, L. (2019). Telling the truth to young children: Ethical reasons for information disclosure in pediatrics. *Journal of Pediatrics and Child Health, 55*(1), 13-17. <https://doi.org/10.1111/jpc.14209>

McKenna, K., Collier, J., Hewitt, M., & Blake, H. (2010). Parental involvement in paediatric cancer treatment decisions. *European Journal of Cancer Care, 19*(5), 621-630. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2354.2009.01116.x>

*Miller, V. A. (2009). Parent-child collaborative decision making for the management of chronic illness: A qualitative analysis. *Families, Systems, & Health, 27*(3), 249-266. <https://doi.org/10.1037/a0017308> (קריאת חובה)*

*Rost, M., Wangmo, T., Niggli, F., Hartmann, K., Hengartner, H., Ansari, M., ... & Elger, B. S. (2017). Parents' and physicians' perceptions of children's participation in decision-making in pediatric oncology: A quantitative study. *Journal of Bioethical Inquiry, 14*(4), 555-565.

<https://doi.org/10.1007/s11673-017-9813-x>. (קריאת חובה) *

שיעור 8 : הכנת ילדים לפרוצדורות רפואיות

Brown, E. A., De Young, A., Kimble, R., & Kenardy, J. (2019). Impact of parental acute psychological distress on young child pain-related behavior through differences in parenting behavior during pediatric burn wound care. *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*, 26(4), 516-529.

<https://doi.org/10.1007/s10880-018-9596-1>

Cohen, L.L., Manimala, R., & Blount, R. L. (2000). Easier said than done: what parents say they do and what they do during children's immunizations. *Child Health Care*, 29, 79–86. https://doi.org/10.1207/S15326888CHC2902_1

Manimala, M.R., Blount, R.B., & Cohen, L.L. (2000). The effects of parental reassurance versus distraction on child distress and coping during immunizations. *Children's Health Care*, 29(3), 161-177.

https://doi.org/10.1207/S15326888CHC2903_2

McMurtry, C. M., Chambers, C.T., McGrath, P.J., & Asp, E. (2010). When “don't worry” communicates fear: Children's perceptions of parental reassurance and distraction during a painful medical procedure. *Pain*, 150(1), 52-58.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0304395910001132>

Mougianis, I. D., Cohen, L. L., & Shih, S. W. (2017). Parent-child behavioral interactions during pediatric immunizations in a Latino sample. *Clinical Practice in Pediatric Psychology*, 5(3), 209-220.

<https://psycnet.apa.org/fulltext/2017-34553-001.pdf>

*Piira, T., Sugiura, T., Champion, G.D., Donnelly, N., & Cole, A.S. (2005). The role of parental presence in the context of children's medical procedures: a systematic review. *Child Care Health Development*, 31, 233-243.

<https://doi.org/10.1111/j.1365-2214.2004.00466.x> (קריאת חובה) *

Sobol-Kwapińska, M., Sobol, M., & Woźnica-Niesobska, E. (2020). Parental behavior and child distress and pain during pediatric medical procedures: Systematic review and meta-analysis. *Health Psychology*, 39(7), 558–572.

<https://doi.org/10.1037/hea0000864>

שיעורים 9-10: השלכות התפתחותיות, רגשיות, חברתיות והתנהגותיות של חולי פיזי

אהרנפלד, מ. נבון, ש. (עורכים). (2002). המחלה כחוויה משותפת. דיונון, אוניברסיטת תל אביב. קורץ, ל. (2010). דימוי עצמי ודימוי גוף. ביטאון הסיעוד האונקולוגי בישראל, 19 (3), 31-37.

Hall, C. A., Donza, C., McGinn, S., Rimmer, A., Skomial, S., Todd, E., & Vaccaro, F. (2019). Health-related quality of life in children with chronic illness compared to parents: A systematic review. *Pediatric Physical Therapy*, 31(4), 315-322. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31568372/>

*Martinez, W., Carter, J. S., & Legato, L. J. (2011). Social competence in children with chronic illness: A meta-analytic review. *Journal of Pediatric Psychology*, 36(8), 878-890. <https://doi.org/10.1093/jpepsy/jsr035> * (קריאת חובה)

Pinquart, M. (2017). Systematic review: Bullying involvement of children with and without chronic physical illness and/or physical/sensory disability—a meta-analytic comparison with healthy/nondisabled peers, *Journal of Pediatric Psychology*, 42(3), 245–259. <https://doi.org/10.1093/jpepsy/jsw081>.

Pinquart, M., & Shen, Y. (2011). Depressive symptoms in children and adolescents with chronic physical illness: an updated meta-analysis. *Journal of Pediatric Psychology*, 36(4), 375–384. <https://academic.oup.com/jpepsy/article/36/4/375/926006>

*Pinquart, M., & Teubert, D. (2012). Academic, physical, and social functioning of children and adolescents with chronic physical illness: a meta-analysis. *Journal of Pediatric Psychology* 37(4), 376–389. <https://doi.org/10.1093/jpepsy/jsr106> * (קריאת חובה)

Robb, S.L. (2000). The effect of therapeutic music interventions on the behavior of hospitalized children in isolation: Developing a contextual support model of music therapy. *Journal of Music Therapy*, 37, 118-146. <https://doi.org/10.1093/jmt/37.2.118>

*Sandstrom, M. J., & Schanberg, L. E. (2004). Brief report: Peer rejection, social behavior, and psychological adjustment in children with juvenile rheumatic disease. *Journal of Pediatric Psychology*, 29(1), 29-34.

<https://doi.org/10.1093/jpepsy/jsh004> (קריאת חובה)*

שיעור 11: התמודדות המערכת המשפחתית עם חולי פיזי

אהרנפלד, מ. נבון, ש. (עורכים). (2002). המחלה כחוויה משותפת. דיונון, אוניברסיטת תל אביב. כצנלסון, ע. (1993). כואב לי- התמודדות נפשית עם כאב פיסי אצל ילדים. הוצאת עמיחי. להד, מ., קפלינסקי, ג. (2004). ומה עוזר לך? ילדים מספרים על התמודדות. הוצאת המרכז לפיתוח משאבי התמודדות. נבון, ש., פייגין, ר., ודרורי, מ. (2001). סלילת דרך- התמודדות משפחתית עם מחלה ונכות. רמות, אוניברסיטת תל אביב.

פייגין, ר., דרורי, מ., ונבון, ש. (2020). עוצמת הדרך: התמודדות משפחתית עם מחלה ומוגבלות - מודלים טיפוליים מודלים. ספר - הוצאה לאור. נהרי, מ. וגנות, א. (2004). מוסיקה במחלקה אונקולוגית לילדים: טיפול קבוצתי בילדים ובהורים טפול באמצעות אמנויות, 3 (2), 93-85. סרוקס, ו.ו. (2002). הבטיחו שתספרו לנו אם זה יכאב: חולה בת שבע מציעה נהלים למבוגרים שעובדים בבתי חולים. כתב העת הישראלי לרפואה פליאטיבית ולטיפול בכאב, 9, 17-15. שטנגר, ו., רימרמן, א. (2006). התמודדות הורים עם נכות ומחלה אצל ילדיהם והשלכותיה על העובדים הסוציאליים בבתי חולים. בתוך מ. חובב ו פ. גיטלמן (עורכים). מבידול לשילוב: התמודדות עם מוגבלויות בקהילה. 187-208. הוצאת כרמל. *תדמור, צ. (2003). התמודדות הילד והמשפחה עם מחלת הסרטן. שיחות, יז' (2), 148-143. (קריאת חובה)*

Alderfer, M., Labay, L. E., & Kazak, A. E. (2003). Brief report: Do post-traumatic stresses apply to siblings of childhood cancer survivors? *Journal of Pediatric Psychology*, 28, 281-286.

<https://academic.oup.com/jpepsy/article/28/4/281/942610>

*Bradford, R. (1997). *Children, families and chronic disease*. (Chapter 9- Theories of adjustment, 133-153). Routledge. (קריאת חובה)*

Hamama, L., (2010). Therapy for healthy sibling of a child diagnosed with cancer: a case study. *Journal of Psychosocial Oncology*, 28(3), 302-319.

<https://doi.org/10.1080/07347331003678345>

McDaniel, S.H., Hepworth, J., & Doherty, W.J. (1997). *The shared experience of illness: stories of patients, families, and their therapists*. Basic Books.

*Preyde, M. (2007). Mothers of very preterm infants: perspectives on their situation and a culturally sensitive intervention. *Social Work in Health Care*, 44, 65-83.

https://doi.org/10.1300/J010v44n04_05. * (קריאת חובה)

שיעורים 12-13: העבודה הסוציאלית במערכת הבריאות

אוסלנדר, ג., אברמוביץ, א., בן-שחר, א., סוסקולני, ו., פייגין, ר., רבין, ב. (2005). עבודה סוציאלית במערכת הבריאות: סוגיות מרכזיות במישור הבין-לאומי וביטוייהן בישראל. *חברה ורווחה*, כה (1), 11-36.

*אמיר, ד., סלקובסקי, מ. (2012). עבודה סוציאלית במערכת הבריאות. מ. חובב, א. לונטל, י. קטן (עורכים), *עבודה סוציאלית בישראל* (560-592). הקיבוץ המאוחד. * (קריאת חובה)

*יגיל, י., דורי, נ., בירן, א., דגן, א., זלמן, ל., גורן, ד. (2009). עובדות סוציאליות מנקודת מבטן של אחיות בבית חולים כללי בישראל: ציפיות תפקיד ומשמעויותיהן. *חברה ורווחה*, כטי (2-3), 221-249. * (קריאת חובה)

*מוניקדם, מ., מנור, ד. (2005). של מי התפקיד הזה? תפיסתם של רופאים ואחיות את מרכיבי התפקיד של עובדים סוציאליים בבתי חולים. *חברה ורווחה*, כה (1), 37-54. * (קריאת חובה)
*סוסקולני, ו., אוסלנדר, ג., ובן שחר, א. (2019). עבודה סוציאלית במערכת הבריאות: היסטוריה של התפתחות מקצועית ואתגרים לעתיד. בתוך ג. גל, ור. הולר (עורכים), *לא צדקה אלא צדק: פרקים בהתפתחות העבודה הסוציאלית בישראל* (עמודים 245-272). מכון בן-גוריון לחקר ישראל והציונות.

Atwal, A., & Caldwell, K. (2005). Do all health and social care professionals interact equally: A study of interactions in multidisciplinary teams in the United Kingdom. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 19, 268-273.

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/j.1471-6712.2005.00338.x>

*Baum, N., Shalit, H., Kum, Y., & Tal, M. (2016). Social workers' role in tempering inequality in healthcare in hospitals and clinics: a study in Israel. *Health & Social Care in The Community*, 24(5), 605-613.

<https://doi.org/10.1111/hsc.12234>. * (קריאת חובה)

- Craig, S. L., & Muskat, B. (2013). Bouncers, brokers, and glue: The self-described roles of social workers in urban hospitals. *Health & Social Work, 38*(1), 7-16.
<https://academic.oup.com/hsw/article/38/1/7/650354>
- Fantus, S., Greenberg, R. A., Muskat, B., & Katz, D. (2017). Exploring moral distress for hospital social workers. *British Journal of Social Work, 47*(8), 2273-2290.
<https://doi.org/10.1093/bjsw/bcw113>
- *Itzick, M., & Kagan, M. (2017). Intention to leave the profession: Welfare social workers compared to health care and community social workers in Israel. *Journal of Social Service Research, 43*(3), 346-357.
<https://doi.org/10.1080/01488376.2016.1246402> (קריאת חובה)*
- *Jansson, B.S., & Dodd, S.-J. (2002). Ethical activism: Strategies for empowering medical social workers. *Social Work in Health Care, 36*(1), 11–28.
https://doi.org/10.1300/J010v36n01_02 .(קריאת חובה)*
- Judd, R.G., & Sheffield, S. (2010). Hospital social work: Contemporary roles and professional activities. *Social Work in Health Care, 49*(1), 856-871.
<https://doi.org/10.1080/00981389.2010.499825>
- Maramaldi, P., Sobran, A., Scheck, L., Cusato, N., Lee, I., White, E., & Cadet, T. J. (2014). Interdisciplinary medical social work: A working taxonomy. *Social Work in Health Care, 53*(6), 532-551.
<https://doi.org/10.1080/00981389.2014.905817>
- McCyod, J.L.M., Kerson, T.S., & Associates (2016). *Social –Work in health settings: Practice in context*. (Fourth Edition), (Ch. -7, pp.90-101). Routledge.
- McLaughlin, J. (2016). Social work in acute hospital settings in Northern Ireland: The views of service users, careers and multi-disciplinary professionals. *Journal of Social Work, 16*(2), 135–154. <https://doi.org/10.1177/1468017314568843>
- Mizrahi, T., & Abramson, J. S. (2000). Collaboration between social workers and physicians: Perspectives on a shared case. *Social Work in Health Care, 31*(3), 1-24. https://doi.org/10.1300/J010v31n03_01
- *Rowe, J. M., Rizzo, V. M., Vail, M. R., Kang, S. Y., & Golden, R. (2017). The role of social workers in addressing nonmedical needs in primary health care. *Social*

Work in Health Care, 56(6), 435-449.

<https://doi.org/10.1080/00981389.2017.1318799>

*Saxe Zerden, L. D., Lombardi, B. M., & Jones, A. (2019). Social workers in integrated health care: Improving care throughout the life course. *Social Work in Health Care*, 58(1), 142-149.

<https://doi.org/10.1080/00981389.2019.1553934> (קריאת חובה)*